

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що питання врахування відомостей з преюдиційного судового рішення (як вироку, так і рішень некримінальної юрисдикції) при проведенні економічної експертизи є проблемним та потребує додаткових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний Кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651–VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17> (дата звернення 21.02.2019).
2. Кушакова Н. О., Саніна Т. О., Чердніченко А. П. Судово-економічна експертиза: посібник. ДНДІСЕ МЮ України, 2006. 207 с.
3. Зіменко О. В. Щодо питання преюдиціальності рішень Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2013. Випуск 22. Частина I. Том 1. С. 24–28.
4. Бережний О. І. Преюдиціальність судових рішень у кримінальних справах : дис. ...канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харків, 2003. 191 с.
5. Шилін Д. В. Преюдиції в кримінальному процесі : автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2010. 20 с.

УДК 343.98

*Вітер Д. В., прокурор Харківської прокуратури № 2
Харківської області, аспірант Харківського НДІСЕ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ

Під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері фінансування соціальних цільових програм працівникам оперативних підрозділів, слідчим і суду досить часто необхідно встановлювати юридично значущі обставини та зв'язки, які на основі правових знань встановити досить складно, а іноді навіть неможливо. Одним із ефективних напрямів вирішення окресленої проблеми є розширення форм участі обізнаних осіб у доказуванні в кримінальних провадженнях та удосконалення правового статусу цих осіб. Практика залучення обізнаних осіб на всіх етапах досудового розслідування доводить, що роль цих суб'єктів кримінальних процесуальних відносин при розслідуванні злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм з кожним роком зростає [1, с. 55]. Одним із таких обізнаних осіб, до якого чи не найчастіше звертається слідчий, є судовий експерт.

Слідча практика, як правило, віддзеркалює закономірності об'єктивних процесів розвитку демократичного суспільства в умовах науково-технічного прогресу, що супроводжується ускладненням механізмів господарювання та призводить до зростання рівня злочинності. Саме тому дедалі все актуальнішим стає питання використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні, оскільки вони необхідні для оперування зі слідами злочину. Такі знання використовуються не тільки під час збору доказів чи інших слідів злочину, але й у процесі їх дослідження для одержання криміналістично значущої інформації. треба зазначити, що така інформація об'єднує доказову інформацію, отриману процесуальним шляхом і закріплену в процесуальних документах, і орієнтуючу інформацію, отриману непроцесуальним способом. Доказова інформація необхідна для прийняття оперативно-тактичних, процесуальних і управлінських рішень під час досудового розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм.

Зауважимо, що на думку провідних науковців, ефективність використання спеціальних знань судових експертів, які залучаються при розслідуванні подібних злочинів, залежить від правильного вибору відповідних процесуальних і непроцесуальних форм їхнього застосування. Крім того, необхідно розуміти сутність цих форм, оскільки це дає можливість застосовувати їх згідно з вимогами чинного законодавства, враховуючи рекомендації науковців і передовий зарубіжний досвід [2].

Так, згідно з чинним законодавством процесуальною формою, що є найбільш поширеною, визнається залучення судового експерта для проведення експертизи. Поряд із цим, вибір експерта й експертної установи для проведення експертизи – це питання як процесуальне, так і тактичне. Воно обумовлене низкою чинників:

– часовими обмеженнями в межах строків досудового розслідування, оскільки експерт може виконати лише конкретну кількість експертних досліджень протягом року;

— наявністю експертів відповідної спеціалізації в державній судово-експертній установі та їх завантаженістю, особливо за умови призначення криміналістичних, судово-медичних чи психіатричних експертиз;

— наявністю мотивованого клопотання обвинуваченого згідно з чинним КПК про доручення проведення експертизи конкретній експертній установі або експертові. У цьому випадку слідчий має з'ясувати спеціалізацію експерта, чия кандидатура пропонується в клопотанні, перевірити відсутність підстав для відводу експерта, визначити його завантаженість для можливості своєчасного проведення експертного дослідження. У ряді випадків вибір слідчого може бути здійснений завдяки взаємодії з експертами, що залучались раніше під час розслідування інших злочинів [1, с. 75].

При призначенні експертизи слідчий взаємодіє з керівником державної судово-експертної установи та, в окремих випадках, із експертом цієї установи. Керівник експертної установи розглядає отримані матеріали та доручає відповідному структурному підрозділу експертної установи організувати проведення експертизи [3]. треба зауважити, що взаємодія слідчого, керівника експертної установи, експерта та експертів між собою пов'язана низкою складових, серед яких можна виділити такі, як:

— мета експертного дослідження, що спрямована на отримання фактичних даних під час розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм;

— об'єкти експертизи, які направляються на дослідження експертові;

— предмет експертизи, інакше кажучи, ті питання чи завдання, які мають бути вирішені експертом при проведенні експертизи;

— місце проведення експертизи, яке може бути за місцем роботи експерта (тобто судово-експертна установа тощо) або за місцезнаходженням об'єктів;

— час проведення експертного дослідження, який залежить від повноти наданих на дослідження матеріалів і складності самого дослідження;

— інші обставини, які виникають при проведенні слідчих дій у ході підготовки до проведення експертизи (і тоді, коли до таких дій залучають експерта); її безпосереднього проведення, що також може відбуватись у присутності слідчого; оцінці та перевірці висновку експерта слідчим.

Необхідно окремо зауважити, що згідно з чинними нормативним вимогам, вилучення об'єктів, що підлягають дослідженню, та відібрання зразків оформлюються протоколом згідно з вимогами процесуального законодавства. У них, крім загальних реквізитів такого роду документів, зазначається, які саме зразки були вилучені або відібрані, їх кількість, умови відбору або вилучення, а також інші обставини, що мають значення для вирішення поставлених питань. Протокол підписується всіма особами, які брали участь у вилученні об'єктів, відібранні зразків [3].

Експерт переймає ініціативу від слідчого після того, як він отримає постанову на проведення експертизи від слідчого судді або суду, та приймає експертизу до свого провадження. На цьому етапі експерт уточнює завдання, погоджує строк проведення експертизи, з'ясовує особливості вилучення, виявлення представлених на експертне дослідження об'єктів тощо. У тих ситуаціях, коли інформація має істотне значення для вирішення поставлених питань, а також якщо матеріалів недостатньо, експерт згідно з вимогами кримінального процесуального законодавства України вправі направити клопотання слідчому з викладанням своїх вимог. Крім того, судовий експерт згідно зі ст. 13 Закону України «Про судову експертизу» подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, якщо експертиза призначена судом або органом досудового розслідування або ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються предмета судової експертизи [4].

Окремої уваги потребує етап формулювання питань судовому експерту, оскільки саме на ньому слідчі припускаються типових помилок. Така ситуація обумовлена, з одного боку, небажанням слідчого своєчасно отримати консультацію судового експерта відповідної спеціальності перед призначенням експертизи, а з іншого боку, відсутністю у слідчого знань нормативно-правових актів, а саме: «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», які містять у тому числі й питання, що можуть бути вирішені конкретним видом судової експертизи [3].

Під час досудового розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм при підготовці матеріалів до проведення експертизи взаємодія, що здійснюється в одній із непроцесуальних форм, спрямовується на консультування слідчого щодо:

- можливостей окремого виду експертизи для виявлення обставин, необхідних для встановлення істини, які сформовані на даному етапі науково-технічного прогресу;
- якісних і кількісних характеристик об'єктів, які направляються на експертне дослідження, при цьому особлива увага має приділятися зразкам, що призначаються для проведення ідентифікаційних досліджень;
- повного та коректного формування питань, які слідчий виносить на вирішення судової експертизи, для отримання максимальної інформації при розслідуванні злочину;
- дотримання вимог щодо упакування й транспортування об'єктів дослідження до місця проведення експертизи з метою усунення можливості їхнього псування.

Процесуальне законодавство України надає експерту право на участь у допитах та інших слідчих діях. Під час проведення подібних дій з дозволу слідчого експерт може з'ясовувати інформацію, яка стосується призначення експертизи. Крім того, законодавчо передбачено право судового експерта на експертну ініціативу, а саме: указувати у висновку експерта на факти, виявлені під час проведення експертизи, які мають значення для справи, але щодо яких йому не були поставлені питання, та на обставини, що сприяли (могли сприяти) вчиненню правопорушення [4].

На заключному етапі використання слідчим висновку експерта є його оцінка. Складність її обумовлена необхідністю розуміння слідчим тієї галузі спеціальних знань експерта у межах якої проводилась судова експертиза, що обумовлено відсутністю спеціальної підготовки слідчого та може спричинити прийняття ним помилкових рішень. Означена оцінка включає визначення процесуальної допустимості висновку, логічного й наукового його обґрунтування. Поряд із цим, слідчий часто не може оцінити наукову обґрунтованість висновків, правильність вибору та застосування методів експертного дослідження. Це обумовлено тим, що для такої оцінки слідчий повинен мати ті ж самі знання, що й експерт, а також бути обізнаним у сфері відповідності використаних методів сучасним досягненням окресленої галузі знань. На наше переконання, усунути наведену вище прогалину може допомогти консультація з компетентним фахівцем з питань оцінки даного доказу, серед яких на перших позиціях має бути судовий експерт. Такі консультації сприяють більш ефективному використанню слідчим висновку експерта для вирішення завдань досудового розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм.

Таким чином, взаємодія слідчого із судовим експертом здійснюється практично під час всього процесу досудового розслідування у процесуальних та непроцесуальних формах і набуває максимальної ефективності за умови обізнаності слідчого у можливості отримання необхідної інформації під час такої взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Волобуєв А. Ф., Осика І. М., Степанюк Р. Л. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів : монографія. Харків : Курсор, 2009. 320 с.

УДК 343.98

Губанова І. В., завідувач сектору Харківського НДІСЕ

ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИЗНАЧЕННЯМ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку економіки платоспроможність підприємства є однією з найважливіших умов його господарської діяльності. Під платоспроможністю розуміють наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які впливають із кредитних та інших операцій грошового характеру [1]. Однак у процесі свого функціонування та розвитку суб'єкти господарювання досить часто стикаються з проблемою втрати платоспроможності. Для визначення найбільш ефективних шляхів відновлення платоспроможності необхідно провести аналіз причин її втрати.

Дослідженням ролі платоспроможності у фінансовій безпеці та визначенням наслідків її втрати займалися вітчизняні вчені, серед яких: А. А. Горбатенко, В. С. Сирота, О. С. Харченко.